

มัทนะพาธา : สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในมุมมองสตรีนิยมเชิงนิเวศ

Madanabadha : Status and roles of women in ecofeminism

จตุพร เจริญพรธรรม^{1*} ชญาดา ชูชัยสิงห์กุล¹ และจุไรรัตน์ รัตติโชติ¹

^{1*} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Jatuporn Jaroenpornthunma^{1*}, Chayada Choochaisinghakul¹ and Jurairat Rattichot¹

^{1*} Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

บทคัดย่อ

มัทนะพาธาเป็นบทละครพูดคำฉันท์พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นับเป็นวรรณคดีไทยที่มีคุณค่าทั้งในด้านวรรณศิลป์และสุนทรียภาพทางภาษา จนได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสรให้เป็นหนังสือแต่งดี ประเภทบทละครพูดคำฉันท์ การศึกษาเรื่อง มัทนะพาธา: สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในมุมมองสตรีนิยมเชิงนิเวศ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสถานภาพและบทบาทของผู้หญิง การเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติ และมโนทัศน์สตรีนิยมเชิงนิเวศกับภาวะชายเป็นใหญ่ โดยใช้แนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศเป็นแนวทางในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพและบทบาทผู้หญิงที่ปรากฏในเรื่องมัทนะพาธาแสดงออกผ่านตัวละครหญิงสองตัว คือนางมัทนา และนางจันทิ ที่ต้องอยู่ภายใต้สถานภาพและบทบาทของการเป็นลูกและการเป็นภรรยาตามความเชื่อและวัฒนธรรมในสังคมไทย ในประเด็นการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติ พบว่า มีการเชื่อมโยงระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ มโนทัศน์ การปฏิบัติ และสัญลักษณ์ของตัวละครที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และในประเด็นมโนทัศน์สตรีนิยมเชิงนิเวศกับภาวะชายเป็นใหญ่ พบว่า แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินเรื่องราวที่มีตัวละครชายเป็นใหญ่และสามารถควบคุมผู้หญิงและธรรมชาติให้เป็นไปตามความต้องการดังพฤติกรรมของสุเทพณ์ที่มีต่อนางมัทนาโดยการسابให้นางเป็นดอกกุหลาบ

คำสำคัญ : มัทนะพาธา สถานภาพและบทบาท และสตรีนิยมเชิงนิเวศ

Abstrack

Madanabadha is the dialogue play of His Majesty King Vajiravudh (Rama VI) of Rattanakosin. It is Thai worthy literature in beautiful wording and language aesthetics. It is also respected by Royal Society of Literature to be a good model for composing literary works of the dialogue play written by using verse. The study of Madanabadha: Status and roles of women in ecofeminism aimed to studying the status and roles of women, the connection between women and nature and the concept of ecofeminism and patriarchy by using the ecofeminism as the guideline of the study. The study showed that the status and roles of the women in Madanabadha presented through two female characters of Madana and Chanthee.

They both were under the status and roles of children and wives in terms of Thai belief and society. For the connection between women and nature, there were the connection in terms of history, concept, practice and symbol of the characters which were connected to the nature. For the concept of ecofeminism and patriarchy, the study revealed that the patriarchy played an important role to tell the story by creating the male characters to lead the story and to control the women and nature to meet their needs for example, the action of Suthed towards Madana by cursing her to be the rose.

Keywords : Madanabadha, Status and Roles and Ecofeminism

บทนำ

มัทนะพาธา หรือตำนานแห่งดอกกุหลาบ เป็นบทละครพูดคำฉันท์โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นทั้งหมดด้วยพระองค์เองไม่ได้อิงเนื้อหาจากที่อื่น ทรงพระราชนิพนธ์ทั้งเริ่มและจบลงในปี พ.ศ. 2466 (King Rama, VI., 2009 : 6) บทละครดังกล่าวได้รับการยกย่องจากรรณคดีสโมสรให้เป็นยอดของบทละครพูดคำฉันท์ มัทนะพาธาเป็นเรื่องราวของมัทนานางฟ้ารูปงามที่กลายเป็นดอกกุหลาบซึ่งมีความงดงามดั่งสาวแรกรุ่ง ขนาดของดอกใหญ่ มีความคงทน เต็มไปด้วยหนาม และมีกลิ่นหอมเป็นพิเศษ ดอกไม้ชนิดนี้จึงเป็นหัวใจของเรื่องที่น่าไปสู่ความเจ็บปวดหรือความทุกข์จากความรัก เพราะนอกจากมัทนาแล้ว ยังมีตัวละครอื่น ๆ ในเรื่อง ได้แก่ ชัยเสน สุเทษณ์ และนางจันตี ที่ต่างก็เป็นทุกข์เพราะความรักเช่นเดียวกัน

วรรณคดีเรื่องนี้มีเนื้อหาที่ชวนติดตามและมีวรรณศิลป์ แสดงให้เห็นถึงสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ในสังคม ซึ่งจะมองได้จากความเป็นเพศภาวะ ที่เป็นสิ่งแสดงลักษณะความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิง แต่เพศภาวะมิใช่เป็นเพียงการแบ่งเพศชาย เพศหญิง ทางกายวิภาคและสรีรวิทยาเพียงเท่านั้น หากยังรวมถึงการถูกกำหนดโดยสังคมและวัฒนธรรมที่กำหนดความเป็นหญิงชาย ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหญิงชาย ลักษณะเฉพาะประจำเพศ และความเป็นตัวตนของหญิงชายที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา

สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในสังคมที่มีการกำหนดฐานะของผู้หญิงแตกต่างกันไป ดังที่ (Chahongram, P. & et al., 2013 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า ภาพลักษณ์ความเป็นหญิงนั้นเต็มไปด้วยความกดขี่ทางเพศ ซึ่งผู้หญิงถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทของความเป็นลูก เป็นภรรยา และเป็นแม่ที่ดี โดยต้องเชื่อฟังพ่อและสามี ผู้หญิงถูกจำกัดให้ทำงานภายในบ้าน รับผิดชอบครอบครัว หรือทำงานในลักษณะที่เกี่ยวกับการดูแล เอาใจใส่ผู้คน เช่น แม่บ้าน ครู พยาบาล ผู้หญิงต้องเป็นคนเรียบร้อย อ่อนหวาน วานอนสอนง่าย รักนวลสงวนตัว รักชื่อเสียงและยอมตายเพื่อสามี รวมทั้งยอมรับการมีภรรยาหลายคนของสามีได้ นอกจากนี้ ผู้หญิงยังถูกคาดหวังให้มีรูปร่างหน้าตาที่งดงาม กิริยามารยาทเรียบร้อย และเป็นกุลสตรี เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ชาย

สภาพการณ์ที่ผู้หญิงเป็นผู้ที่ด้อยกว่าผู้ชาย เพราะสังคมเป็นตัวกำหนดตามกรอบความคิดระบบชายเป็นใหญ่ เรียกอีกอย่างว่า สังคมปิตาธิปไตย หมายถึง ระบบของโครงสร้างสังคมและแนวการปฏิบัติที่ผู้ชายมีความเหนือกว่าผู้หญิงในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การเมือง หรือวัฒนธรรม ระบบนี้จะสร้างอุดมการณ์ความ

เหนือกว่าของผู้ชาย เช่น แข็งแกร่งกว่า ฉลาดกว่า มีเหตุผลกว่า รอบคอบและเด็ดขาดมากกว่า ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศ กดขี่และเอาเปรียบผู้หญิง โดยให้คุณค่าของผู้หญิงอยู่ที่ความสวย ความสาว ความเป็นแม่ และความเป็นเมียเท่านั้น (Purisinsit, V., 2009) ดังจะเห็นได้จากวรรณคดีไทยหลาย ๆ เรื่อง โดยเฉพาะเรื่องมัทนะพาธาที่ได้กำหนดให้สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงอยู่ภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ซึ่งแสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันทางเพศที่ปรากฏให้เห็นทั้งในวรรณกรรมและในสังคมไทย

ด้วยเหตุดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า แนวคิดชายเป็นใหญ่ได้ถูกปลูกฝังในสังคมไทยมาช้านานควบคู่ไปกับการสร้างความเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติในลักษณะต่าง ๆ เช่น การกล่าวถึงความงามของหญิงสาวที่เสมือนกับความงดงามของธรรมชาติ ทั้งลักษณะพืชพรรณและลักษณะจำเพาะของสัตว์บางสายพันธุ์ อีกทั้งยังมีการควบคุมธรรมชาติและผู้หญิงให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ชาย พฤติการณ์ดังกล่าวจึงสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศที่ การ์ดและเมอร์ฟี (Gaard & Murphy, 1998 : 2 from Sangkhaphanthanon, T., 2016 : 367) ได้กล่าวไว้ว่า สตรีนิยมเชิงนิเวศเป็นปฏิบัติการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม ให้ผู้หญิงต่อสู้เพื่อปกป้องตนเอง ครอบครัว ชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อที่จะต่อต้านการพัฒนาของผู้ชาย และเพื่อปลดปล่อยสิ่งแวดล้อมที่ถูกครอบงำโดยระบบปิตาธิปไตย สอดคล้องกับ (Ritsrithon, O., 2016) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “เอื้องแสนเพ็ง” : ตำนานท้องถิ่นกับนิเวศในนวนิยายเรื่อง “ฤดูดาว” พบว่า เรื่องดังกล่าวมีแนวคิดมนุษยเป็นศูนย์กลางของธรรมชาติ และสื่อถึงความยิ่งใหญ่ของเผ่าพันธุ์มนุษย์ที่สามารถควบคุมธรรมชาติและผู้หญิงได้ ดังที่มีการสาปให้หญิงสาวกลายเป็นดอกเอื้องแสนเพ็งและบานกลายเป็นหญิงสาวทุกหนึ่งพันพระจันทร์เพ็ญ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยมีการเชื่อมโยงธรรมชาติกับผู้หญิงได้อย่างกลมกลืนเช่นเดียวกับเรื่องมัทนะพาธา

การศึกษาเรื่อง มัทนะพาธา : สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงที่ดีภายใต้แนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศ จึงเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นเกี่ยวกับตัวละครหญิงในเรื่องมัทนะพาธา ทั้งในด้านสถานภาพและบทบาทของผู้หญิง การเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติ และมโนทัศน์สตรีนิยมเชิงนิเวศกับภาวะชายเป็นใหญ่ โดยใช้แนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศเป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อแสดงให้เห็นมุมมองเรื่องเพศ ธรรมชาติ และวรรณกรรมที่มีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงที่ปรากฏในเรื่องมัทนะพาธา
2. เพื่อศึกษาการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติที่ปรากฏในเรื่องมัทนะพาธา
3. เพื่อศึกษามโนทัศน์สตรีนิยมเชิงนิเวศกับภาวะชายเป็นใหญ่ที่ปรากฏในเรื่องมัทนะพาธา

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้ ประการแรก สรรวจวรรณคดีที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศ ประการที่สอง อ่านวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธาอย่างละเอียดและกำหนดเป็นขอบเขตด้านข้อมูล ประการต่อมา ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา สถานภาพและบทบาทของผู้หญิง และแนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางใน

การศึกษา และประการสุดท้าย ศึกษาวรรณคดีตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา สังเคราะห์กรอบแนวคิดโดยวิเคราะห์เนื้อหาจากตัวบทของวรรณคดี และเรียบเรียงนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษา

1. สถานภาพและบทบาทของผู้หญิง

สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา ได้แก่ สถานภาพและบทบาทของการเป็นลูก และสถานภาพและบทบาทของการเป็นภรรยา โดยพิจารณาจากตัวละครหญิง คือ นางมัทนา ซึ่งปรากฏดังต่อไปนี้

1.1 สถานภาพและบทบาทของการเป็นลูก บทบาทหน้าที่ของการเป็นลูกที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา จะเห็นได้จากตัวละครนางมัทนา ในเรื่องความกตัญญูต่อบิดามารดา และการปรนนิบัติดูแลผู้มีพระคุณ ดังเช่น ความกตัญญูของนางมัทนาต่อพระบิดาในตอนที่มาเยาวิน กล่าวถึงอดีตชาติของนางมัทนาและสุเทษณ์ว่า เมื่อครั้งนั้นสุเทษณ์ยกทัพไปตีเมืองของท้าวสุราษฎร์ บิดาของนางมัทนา จนแตกย่อยยับแล้วรับสั่งให้ประหารชีวิตท้าวสุราษฎร์ แต่หากนางมัทนายอมเป็นบาทบริจาริกาของพระองค์ก็จะงดโทษให้ นางจึงยินยอมถวายตัวไถ่โทษให้พระบิดา ดังความว่า

...แต่หากธิดามา	และประนอมมโนฉันท
ยอมเป็นนระฐบาท	บริจาริกานันท์
ไถ่โทษะชีวิต	ก็จะงดพระอาญา
ฝ่ายนางก็ยอมตาม	วรราชะบัญชา
พอรอดพระชนมา	ก็เพราะลูกลิกักดี
...ครั้งนี้แหละสุดแสน	จะประดักประเดิดนั้ก
เพราะว่าบิดารัก	จะบรอดพระชนมา
จึงยอมถวายตัว	และก็ไถ่พระโทษา
ขององค์ชนกนา-	ละบต้องมลายชนม์

(King Rama VI, 1983 : 224)

จากความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของนางมัทนาที่มีต่อพระบิดา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของความเป็นลูกที่ดีที่ยอมสละตัวเพื่อไถ่โทษให้พระบิดา แม้จะกระทำด้วยความจำใจก็ตาม แต่นางก็ยอมแลกทุกอย่างได้เพราะความรักและความกตัญญูของผู้เป็นลูก นอกจากนี้ นางมัทนายังมีบทบาทการเป็นลูกในเรื่องโดยการปรนนิบัติดูแลผู้มีพระคุณอีกด้วย เช่นในตอนนี้นางมัทนาถูกสุเทษณ์สาปลงไปเป็นต้นกุหลาบในป่าหิมะวัน เมื่อพระกาละทรรคินมาเห็นทราบว่าเป็นนางมัทนา จึงขุดต้นกุหลาบไปปลูกไว้ใกล้อาศรมและดูแลดังเช่นลูกของตนเอง และในคืนวันเพ็ญนางมัทนาก็จะทำหน้าที่ลูกที่ดีด้วยการปรนนิบัติพระกาละทรรคิน เช่น การทำอาหาร ดังความว่า

...ธิดาช่างบำเรอจิต	บิดาให้ฤดีเย็น
ประคิษฐ์โภชนาเช่น	บเคยลิม ฌ ก่อนกาล
จะกินเค็มฤกินมัน	ก็พลันสมมะโนมาลย์
จะชอบเปรี้ยวฤชอบหวาน	ก็ปรงรสฝิดใจ...

(King Rama VI, 2509 : 259)

สถานภาพและบทบาทของการเป็นลูกที่ดีตั้งเช่นนางมัทนาที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นการแสดงถึงบทบาทหน้าที่ของลูกผู้หญิงที่ดีที่ควรพึงปฏิบัติต่อบุพการีและผู้มีพระคุณ

1.2 สถานภาพและบทบาทของการเป็นภรรยา บทบาทหน้าที่ของการเป็นภรรยาที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา จะเห็นได้จากตัวละครนางมัทนา ในเรื่องความจงรักภักดีต่อสามี การปรนนิบัติดูแลสามี และความซื่อสัตย์ในความรักที่มีต่อสามี

ดังเช่น ความจงรักภักดีต่อสามีของนางมัทนาที่ปรากฏในตอนที่ทำว้ายเสนและนางมัทนากระทำพิธีอภิเษกสมรสกัน และได้มีการกล่าวคำปฏิญาณต่อกัน โดยนางมัทนาก็ให้คำปฏิญาณว่า นางจะมอบดวงใจถวายแต่ทำว้ายเสน เพื่อเป็นภรรยาที่ดีและจะจงรักภักดีต่อพระองค์ตลอดไป ดังความว่า

ข้ามะทะนาวนิตายอม	มอบฤติน้อม ณ พระทรงชัย
เป็นวระราชมหิสีไฟ	ภักดีมให้บมิลลดา

(King Rama VI, 1983 : 309)

บทบาทหน้าที่ของการเป็นภรรยาที่ดีของนางมัทนาในเรื่องการปรนนิบัติดูแลสามี ดังปรากฏในตอนที่ทำว้ายเสนกับนางมัทนาประทับอยู่บนพลับพลา และทำว้ายเสนก็กล่าวว่านางเป็นผู้ที่ทำให้พระองค์มีความสุข นางมัทนาจึงกล่าวตอบว่า สิ่งที่น่าปรนนิบัติต่อทำว้ายเสนนั้นยังน้อยเกินไป นางนั้นยินดีที่จะปรนนิบัติให้ดีขึ้นกว่านี้เพื่อให้ทำว้ายเสนมีความสุข ดังความว่า

อำทูลกระหม่อมปิยะมหา	สุระราชะสามี
ข้าบาทบำเรอพระบทะศรี	ละก็ยังมีเพียงพอ
อยากมีกำลังพิริยะอีก	พละไซร์จะได้ก่อ
การอื่นบำเรอพระบทะต่อ	บมิให้ระกายเคื่อง

(King Rama VI, 1983 : 319-320)

นอกจากนี้ ยังปรากฏบทบาทหน้าที่ของการเป็นภรรยาของนางมัทนาในเรื่องความซื่อสัตย์ในความรักที่มีต่อสามี ดังปรากฏในตอนที่นางมัทนาทำพิธีบวงสรวงบูชาเพื่อขอให้สุเทษณ์เสด็จลงมา เมื่อสุเทษณ์เสด็จลงมาแล้วก็ได้กล่าวว่าให้นางมัทนาไปเป็นบาทบริจาริกาของพระองค์ แต่นางมัทนาได้ปฏิเสธและกล่าวว่า ถ้าสุเทษณ์จะให้นางไปเป็นบาทบริจาริกานั้น เกรงว่าจะผิดธรรมเนียมปฏิบัติ เพราะหญิงนั้นถ้ามีสามี 2 คน ใครเขาจะชื่นชม นางมัทนาจึงขอรักษาความซื่อสัตย์ในความรักที่มีต่อสามีและธรรมเนียมปฏิบัติที่ติงามไว้ต่อไป ดังความว่า

อันจะทรงพระกรุณา	ณข้าฉะนั้น,
เป็นพระคุณคุณนุจะพร-	ณะนาบได้;
หากจะมีวิถินัด	บขัดหทัย,
ทั้งจะใช้มธุระใด	บมีระอา,
แต่จะโปรดคนุและให้	คระไลนภา
เป็นพระบาทะบริจา-	ริกาฉะนี้
เกรงจะผิดพระนิติธรร-	มะอันนะรี
เสพย์กะสองบุรุชะมี	ฤใครจะชม

อันพระองค์อะมะระเศรช-
จึงมิควรจะอภิรม
ข้าทำนุจะจะนะตรง
สัตยธรรมะคะดิงาม

ฐะเดชอุคม
ยะนาริทราม
ดำรง ณ ความ
นะเทวะไท

(King Rama VI, 1983 : 365-366)

สถานภาพและบทบาทของการเป็นภรรยาที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของการเป็นภรรยาที่พึงปฏิบัติต่อสามีของตนเอง สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา ทั้งสถานภาพและบทบาทของการเป็นลูก และสถานภาพและบทบาทของการเป็นภรรยาของนางมัทนา แสดงให้เห็นว่านางมัทนายุบายนำเสนอบทบาทสำคัญของลูกและภรรยาที่ควรมีคือ การเป็นลูกที่กตัญญูต่อบิดามารดา และการเป็นภรรยาที่ซื่อสัตย์ต่อสามี โดยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้หญิงที่ດั้นจะต้องทำหน้าที่และบทบาทของตนเองให้เหมาะสมกับสถานภาพที่เป็นอยู่ตามกรอบที่สังคมได้กำหนดไว้

2. การเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติ

การเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติเป็นระบบความคิดที่ปรากฏในการวิจารณ์วรรณคดีตามแนว ทางสตรีนิยมเชิงนิเวศที่ได้สังเกตเห็นความสำคัญในความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและชาย ดังที่ (Charoensin-o-lam, C., 2001 : 292-294) กล่าวว่า สตรีนิยมเชิงนิเวศเชื่อว่าผู้หญิงกับธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกันและได้รับการลดคุณค่าเหมือนกัน ซึ่งลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมที่ว่าด้วยการศึกษามุมมองความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิงว่าเป็นความสัมพันธ์ที่มีความขัดแย้ง โดยที่ฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายเสียเปรียบ (Tingsaphat, J., 1983, from Soomart, S., 2013 : 9)

ทฤษฎีสตรีนิยมเชิงนิเวศที่ปรากฏในวรรณกรรมเป็นการแสดงให้เห็นสัญลักษณ์ของการเชื่อมโยงธรรมชาติกับภาษา คือ ภาษา ผู้หญิง กับธรรมชาติ เช่น ภาษาที่ทำให้ผู้หญิงเป็นธรรมชาติ และทำให้ธรรมชาติกลายเป็นผู้หญิง สิ่งเหล่านี้ได้ยืนยันถึงความเป็นเพศสภาพ ซึ่งได้อธิบายว่า ธรรมชาติคือ แม่ ซึ่งยืนยันให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างภาษาที่ใช้อธิบายผู้หญิงและธรรมชาติ (Soomart, S., 2013 : 17) สอดคล้องกับ (Warren, K., 1993, from Soomart, S., 2013 : 9) ที่มองว่า การเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติ (women – nature connections) เกิดขึ้นในแง่ของการครอบงำผู้หญิงกับการครอบงำธรรมชาติ ซึ่งให้เห็นการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติมีหลายลักษณะที่สะท้อนให้เห็นแนวคิดและมุมมองของนักสตรีนิยมเชิงนิเวศ ดังนี้

- 1) การเชื่อมโยงในทางประวัติศาสตร์ เป็นการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติที่มีอยู่ในเรื่องราว ตำนานทางประวัติศาสตร์ เพื่อนำไปสู่การครอบงำและการกดขี่
- 2) การเชื่อมโยงในทางมนทัศน์ เป็นการเชื่อมโยงความคิดที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดชายเป็นใหญ่ และความแตกต่างทางเพศสภาพ
- 3) การเชื่อมโยงโดยหลักฐานเชิงประจักษ์และการปฏิบัติ เป็นการเชื่อมโยงผู้หญิงกับการล้างผลาญธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของผู้หญิง และสภาพธรรมชาติโดยรวม
- 4) การเชื่อมโยงโดยสัญลักษณ์ เป็นการแสดงให้เห็นลักษณะร่วมระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติ ที่นำไปสู่การลดทอนคุณค่าของผู้หญิงและธรรมชาติ

จากการศึกษาวรรณคดีเรื่อง มัทนะพาธา ผู้เขียนได้นำเสนอความเชื่อมโยงระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติ ทั้งในลักษณะที่ผู้หญิงเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และได้ผนวกการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติในลักษณะต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การดำเนินเรื่อง ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1 การเชื่อมโยงในทางประวัติศาสตร์ เพื่อเปิดเรื่องและแสดงให้เห็นที่มาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกที่มีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีตชาติ ทำให้มีจิตผูกพันและเสน่หาต่อกัน ดังที่ สุเทษณ์มีจิตลุ่มหลงนางมัทนา เพราะเหตุในอดีตชาติ ดังคำกล่าวของมายาวิน ความว่า

ฝ่ายองค์พระภูมี	ก็บำเพ็ญพะสิทธิ์กรรม
จนได้สำเร็จผล	จรดลดแดนสวรรค์
มาพบและรักกัน	เพราะวะเคยลิเนหา
แต่กรรมพระทำไว้	ณพระชาติอดีตมา
ซ่องซัดและขวางหน้า	บ่มีให้พระสมจินต์
อันถ้อยคนทุล	ฤก็ลัจจะทั้งสิ้น
ขอองค์พระผู้ปิ่น	สุรทเวะปราณี

(King Rama VI, 2009 : 17)

การเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติในลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ตัวละครฝ่ายชายคือ สุเทษณ์ เมื่อล่วงรู้เกี่ยวกับความผูกพันที่เคยมีต่อนางมัทนา ทำให้สุเทษณ์ต้องการที่จะครอบครองนางในภพชาตินี้ เหตุการณ์ดังกล่าวจึงนำไปสู่การหาหนทางในควบคุมและกดขี่นางมัทนาไม่ให้นางได้มีชีวิตปกติสุขอย่างที่ควรจะเป็น

2.2 การเชื่อมโยงผู้หญิงในทางมนต์ศาสตร์ ผู้เขียนได้นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย โดยมีพื้นฐานมาจากความคิดชายเป็นใหญ่ ผ่านบทบาทของตัวละครหญิงที่ปรากฏในเรื่อง เช่น การที่นางจันทิตกอยู่ภายใต้อำนาจของท้าวชัยเสน ยังปรากฏในตอนที่ท้าวชัยเสนกล่าวตักเตือนนางจันทิตกเรื่องบทบาทของการเป็นชายาของกษัตริย์ที่พึงกระทำว่าควรจะอยู่แต่ในรั้วในวัง ไม่ควรจะมาแสดงกิริยาจากที่ไม่เหมาะสม ดังความว่า

นางเป็นมเหสี	ละก็ควรจะอยู่วัง
ไม่ควรจะด่วนมา	และอูวาทะเสียงดัง
ดูดีจะมีหวัง	สุประโยชน์สถานใด
ก็ตามประเพณี	พระบิดาประสาทให้
มาเพื่อประพันธ์ไม-	ตรีระหว่างประเทศสอง
แล้วฉันก็ตั้งใจ	ทะนุนางและยกย่อง
ก็คงจะคู่ครอง	บมิเร็ดมิร้างกัน

(King Rama VI, 1983 : 322)

จะเห็นได้ว่าสถานภาพและบทบาทของนางจันทิตกภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่ปรากฏในเรื่อง มัทนะพาธาแสดงให้เห็นการใช้อำนาจของผู้ชายต่อผู้หญิงของท้าวชัยเสนที่กระทำต่อนางจันทิตก โดยสะท้อนถึงความคิดของผู้ชายที่กำหนดบทบาทของผู้หญิงอย่างจำกัด กล่าวคือ การเป็นภรรยาที่ดีนั้น ควรที่จะอยู่กับเหย้า

เผ้ากับเรือน มีกิริยามารยาที่ดีงาม และต้องยินดีเมื่อสามีมีภรรยาอีกคน ซึ่งสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในลักษณะเช่นนี้ก็เป็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ดีในสังคมที่มีชายเป็นใหญ่

2.3 การเชื่อมโยงผู้หญิงโดยหลักฐานเชิงประจักษ์ จากการศึกษาพบว่า มีการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้หญิง และสภาพธรรมชาติโดยรวม ผ่านมุมมองความคิดที่ผู้ชายที่ต่อภาพลักษณ์ของผู้หญิง โดยการมองว่า ผู้หญิงเป็นเพศที่มีความงดงามและอ่อนแอเหมือนดอกไม้ ที่มักจะถูกทำลายได้โดยง่าย ทั้งจากแมลง ภู ฝิ่ง ต่าง ๆ และมนุษย์ที่มองว่างดงามก็มักจะเต็มไปด้วยเซซมได้โดยง่าย ดังคำกล่าวของสุเทษณ์ ความว่า

ดูราท่านมายาวิน	นางนี้ถวิล
จะถือรูปเปนมาลี	
ก็บุปผาอย่างใดมี	ที่งามทั้งสี่
อีกทั้งมีกลิ่นส่งไกล	
แต่ต้องให้มีหนามไว้	ป้องกันมิให้
เหล่าเจ้าจันฉลาญยับ	

(King Rama VI, 2009 : 30)

จากบทกวีข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การที่ตัวละครหญิงมีรูปลักษณะที่งดงามทำให้เป็นที่หมายปองของเพศตรงข้ามนั้น ถ้าจะเปรียบกับดอกไม้ก็เหมือนดอกไม้ที่มีลักษณะงดงาม สีสดใส และส่งกลิ่นหอมสร้างความรื่นเริงใจให้แก่ผู้ที่พบเห็น แต่ในขณะเดียวกันดอกไม้ที่มีความงดงามก็มักจะถูกทำลายได้โดยง่าย ฉะนั้นจะต้องมีหนามไว้เพื่อปกป้องความงามนั้นไว้

2.4 การเชื่อมโยงผู้หญิงโดยใช้สัญลักษณ์ แสดงให้เห็นลักษณะร่วมระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติที่นำไปสู่การลดทอนคุณค่าของผู้หญิงและธรรมชาติ จากเรื่องมัทนะพาธาการเชื่อมโยงลักษณะนี้ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด ดังที่ปรากฏในโครงที่ผูกเรื่องให้หญิงสาวกลายเป็นดอกกุหลาบ เนื่องจากผู้หญิงกับดอกไม้ดังกล่าวนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกันหลายประการ ดังความว่า

ไม้เรียกผะกาทุกพ-	ชะกะสีอรุณแสง
ปานแก้มแฉล้มแดง	ดรุณีนิยามอาย
ดอกใหญ่และเกสร	สุคนธะมากมาย
อยู่ทนบวางวาย	มธุรสขจรไกล
อีกทั้งสะพรั่งหนาม	ดูจะเข็มประดับไว้
ฝิ่งเขียวลิบใบไหว	บมิใคร่จะห่างเหิน
อันกุพชะกาหอม	บริโภคร้อยเพลิน
รสหวานลิหวานเชอญ	นรลิมเพราะเลิศรส

(King Rama VI, 2009 : 30)

ดอกกุพชก หรือดอกกุหลาบ เป็นดอกไม้ที่มีความงดงามเหมือนหญิงสาว ทั้งในด้านสีสันที่แดงระเรื่อต้งแก้มของหญิงสาวในยามอาย และมีเกสรมากมายทำให้มีกลิ่นหอมขจรไกลและทนทาน ทำให้ผู้ฝิ่งมักมาดม บินวน เก็บน้ำหวานมากมาย ทำให้ออกกุหลาบจำเป็นต้องมีหนามแหลมคมเป็นเสมือนอาวุธไว้ปกป้องตนเอง สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นลักษณะร่วมกันระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติได้อย่างชัดเจน

3. มโนทัศน์สตรีนิยมเชิงนิเวศกับภาวะชายเป็นใหญ่

มโนทัศน์สตรีนิยมเชิงนิเวศเป็นมโนทัศน์ที่เกิดจากการพิจารณาความแตกต่างทางเพศสภาพที่มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ภายใต้กรอบความคิดของคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม ค่านิยม และประเพณีต่าง ๆ ที่นำมาสู่การกำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ดังที่ (Sangkaphanthanon, T., 2013 : 45-46) ได้อธิบายว่า สตรีนิยมเชิงนิเวศเป็นแขนงหนึ่งของแนวคิดสตรีนิยมที่ผนวกเอาแนวคิดสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน นักสตรีนิยมเห็นว่า ระบบปิตาธิปไตยเป็นการแสดงออกของอำนาจชายที่มีเหนือสตรี นำไปสู่การครอบงำกดขี่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังสร้างข้อถกเถียงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการดำรงอยู่ระหว่างการกดขี่ทางเพศกับการคุกคามทำลายธรรมชาติ และเปิดเผยให้เห็นถึงเส้นแบ่งระหว่างการแบ่งแยกทางเพศ การควบคุมธรรมชาติ เชื้อชาติ การแยกชนิดสายพันธุ์ และความไม่เท่าเทียมในสังคมในลักษณะต่าง ๆ

จากการศึกษาเรื่องมัทนะพาธา พบว่า สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงที่ถูกครอบงำและการคาดหวังจากอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา จะพิจารณาจากตัวละครหญิง 2 ตัวละคร ได้แก่ นางมัทนา และนางจันทิ ตามลำดับดังนี้

1) นางมัทนา สถานภาพและบทบาทของนางมัทนาภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา พิจารณาได้จากตัวละครผู้ชาย 2 ตัวละคร คือ สุเทษณ์ และท้าวชัยเสน โดยอยู่ในสถานภาพของกษัตริย์และเทพเจ้าที่ถือได้ว่าเป็นชนชั้นผู้นำในสังคมที่มีเกียรติยศ และอำนาจที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ตนเองต้องการได้มากกว่าผู้หญิง ซึ่งแสดงออกถึงความไม่เท่าเทียมกันทางเพศและการกดขี่ทางเพศในหลากหลายรูปแบบ ดังปรากฏผ่านตัวละครนางมัทนา ได้แก่ ในตอนที่กล่าวถึงอดีตชาติของสุเทษณ์และนางมัทนา โดยสุเทษณ์ได้ใช้อำนาจของความเป็นกษัตริย์เพื่อให้ได้นางมัทนามาเป็นบาทบริจาริกา ซึ่งเป็นการตอบสนองความปรารถนาของตนเอง ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งการล่อลวง การยกทัพตีเมือง และการบีบบังคับจิตใจโดยให้แลกกับชีวิตพระบิดาของนางมัทนา จนสุดท้ายนางมัทนาก็ยอมทำตามด้วยความจำใจ แต่นางกลับเลือกความตายเป็นทางออก เพราะไม่ต้องการตอบสนองสิ่งที่สุเทษณ์หวังจะได้จากตัวนาง ดังความว่า

ครั้งนี้แหละสุดแสน	จะประทัดก็ประเดียดนัก
เพราะว่าบิดารัก	จะบรอดพระชนมา
จึงยอมถวายตัว	และก็เฝ้าพระโทษา
ขององค์ชนกนา-	ละบต้องมลายชนม์
เสร์จกจะการดี	กรณียะเป็นผล
กราบบาทยุคลตน	มะทะนาจะลาตาย
ว่าพลางยุพาซัก	วรชัคคะแพรวพราย
แทงตรงพระทรวงตาย	เฉพาพะพักตร์พระภูมิ

(King Rama VI, 1983 : 224-225)

จะเห็นได้ว่าสถานภาพของสุเทษณ์ที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธาข้างต้นในฐานะของกษัตริย์นั้น แสดงให้เห็นถึงความคิดของผู้ชายที่ใช้อำนาจของตนเองเพื่อให้สมหวังในสิ่งที่ต้องการ โดยเฉพาะในเรื่องของความรัก อาจกล่าวได้ว่าความรักของผู้ชายที่มีต่อผู้หญิงส่วนใหญ่ที่นั่นล้วนเกิดจากความพึงพอใจจากความงดงามภายนอก โดยเฉพาะจากรูปร่างหน้าตา ซึ่งไม่ว่าสุเทษณ์จะเป็นกษัตริย์หรือเทพเจ้านั้น ก็ยังคงมีการตอกย้ำ

ความคิดที่ปรารถนาจะได้ผู้หญิงที่มีรูปร่างหน้าตาที่งดงาม เพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศของตนเองอีกด้วย ดังความว่า

จริงอยู่นะเจ้าเอ๋ย	ผิจะเขยสมัครสมาน
นางใด ณ แมนการ	ก็จะสิทธิสมฤดี
เว้นแต่ยวก็แต่โฉม	มะทะนาวิสุทธิศรี
ผู้เลิศสุรางค์มี	วรรูปวิไลขวิไล
แต่เห็นของคร่า-	มะประเสริฐวิเศษวิสัย
ไม่มีองค์ใด	นะจะเทียบจะเทียบจะทัน

(King Rama VI, 1983 : 214)

จากความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าทัศนคติในการเลือกผู้หญิงของผู้ชายนั้น มักจะให้ความสำคัญกับความงดงามภายนอกเป็นอันดับแรก โดยนอกจากจะมองจากรูปร่างหน้าตาแล้ว ก็ยังรวมไปถึงวาจา กิริยามารยาทที่ดีงามสมเป็นกุลสตรีด้วย ซึ่งทัศนคติในส่วนนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นลักษณะของสังคมชายเป็นใหญ่ที่มีความคาดหวังให้ผู้หญิงมีรูปร่างหน้าตาที่งดงาม กิริยามารยาทเรียบร้อย และเป็นกุลสตรี เพื่อตอบสนองความต้องการของเพศชาย ดังเช่นที่ท้าวชัยเสนชื่นชอบในความงดงามภายนอกของนางมัทนาตั้งแต่แรกเห็น ความว่า

โอ้อไกรอะไรเลย	บมิเคย ณ ก่อนกาล
พอเห็นก็ซาบซ่าน	ฤดีรักบทักทาย
ยิ่งยลวนิดา	ละก็ยิ่งจะร้อนคล้าย
เพลิงรุ่มประชุมกาย	ณ อูราบลาลด
พิศไหนบมีทราวม	วะธูงามสง่าหมด
จนสุดจะหาพจน์	สรเสริญเสมอใจ

(King Rama VI, 1983 : 272)

ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่นี้ยังแสดงออกอย่างชัดเจนขึ้นเมื่อความปรารถนาของตนเองนั้นไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง จึงมีการแสดงอำนาจที่เหนือกว่าผู้หญิง ดังเช่นที่สุเทษณ์แสดงอำนาจในสถานภาพของเทพเจ้าซึ่งมีอำนาจเหนือกว่าเทพธิดาอย่างนางมัทนา โดยสุเทษณ์ใช้อำนาจของตนเองนั้นสาปนางมัทนาให้ลงไปจุติเป็นต้นกุหลาบในเมืองมนุษย์ เพราะความโกรธแค้นที่นางมัทนาปฏิเสธความรักของสุเทษณ์ ดังความว่า

ผิจะให้องค์นวล	ชนะหล่อนทะนงใจ
บมียอมจะร่วมรัก	และสมัครสมรไซร์
ก็คณจะยอมให้	วนิดานิวาศสวรรค์
ผิจะนางเฝ้าชอบ	มรุอินท์ข้าพหลัน
จะทรนทรายศีล-	ยะบ่อยากจะยินยล
เพราะฉะนั้นจะให้นาง	จตุลีสู่ ณ แคนคน
มะทะนาประสงศ์ตน	จะกำเนิด ณ รูปใด

(King Rama VI, 1983 : 238)

นอกจากนี้ เหตุการณ์เช่นความข้างต้นยังปรากฏในตอนท้ายของเรื่องด้วย โดยสุเทษณ์ก็ได้ใช้อำนาจของตนเองนั้นสาปนางมัทนาให้เป็นต้นกุหลาบตลอดกาล เพราะความโกรธแค้นที่นางมัทนาปฏิเสธความรักของสุเทษณ์อีกครั้งเช่นกัน ดังความว่า

เมื่อคนจะบมิสม	อภิรมย์จิต
จักมียอมบุรุษะชิต	มะทะนาแล้ว
จำจะลาละปิยะนาฏ	เพราะจะคลาดแคล้ว
คงมิเห็นสุวะธูแก้ว	มณิกลอยตา
แต่ ณ กาละทิวะนี้	วนิดาภา
เป็นสุกฤษะกะณะกา	บมิเปลี่ยนเลย

(King Rama VI, 1983 : 367)

จากความข้างต้นอำนาจของสุเทษณ์ที่กระทำต่อนางมัทนานั้นเป็นอำนาจของผู้ชายที่อยู่เหนือกว่าผู้หญิง โดยแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงต้องอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชายเกือบทุกสถานภาพและทุกสถานการณ์ ดังเช่นที่นางมัทนาอยู่แค่ในสถานภาพของเทพธิดา ซึ่งเป็นเพียงบริวาร แต่สุเทษณ์นั้นเป็นถึงเทพเจ้า จึงมีอำนาจที่จะกระทำต่อนางมัทนาอย่างปฏิเสธไม่ได้ ดังความว่า

อำเทพคัคคัลลิตีซึ่ง	พระจะลงพระอาญา
ข้าเป็นแต่เพียงข้า	บมิมุ่งจะอวดดี
หม่อมฉันนี้อำภัพ	และก็โชคบพิงมี
จึงไม่ได้ร้องศรี	วรบาทพระจอมแมน

(King Rama VI, 1983 : 239)

แม้กระทั่งอำนาจของผู้ชายในสถานภาพสามีที่กระทำต่อภรรยา ก็ยังแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงนั้นยังคงอยู่ในฐานะผู้ถูกกระทำจากผู้ชายเช่นกัน โดยสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงในสังคมชายเป็นใหญ่เป็นผู้ที่ไม่มีโอกาสที่จะแสดงปากเสียงของตนเองออกมา ทั้งด้วยอำนาจของกษัตริย์ที่สามารถสั่งลงโทษผู้ใดก็ได้ และอำนาจของความเป็นสามีที่เปรียบผู้หญิงว่าเป็นสมบัติอย่างหนึ่งของตนเอง กล่าวคือ เมื่อหญิงใดแต่งงานกับชายใดแล้ว ก็ถือว่าผู้นั้นคือเจ้าชีวิตของผู้หญิงคนนั้น เช่นที่ท้าวชัยเสนกระทำต่อนางมัทนาทั้งด้วยอำนาจของกษัตริย์และสามีโดยไม่ฟังความจริงจากนางมัทนา ดังความว่า

...เจ้าได้กล่าวว่า มิได้เส่นหากับมะทะนาอย่างใด ภูเห็นวามันนั้นไซ้ มีโทษผิดใหญ่
สมควรประหารชีวิต จงชักดาบออกบัดนี้ แล้วรีบเร็วรี่ ไปตัดเอาหัวนางมา

(King Rama VI, 1983 : 339-340)

จะเห็นได้ว่า สถานภาพและบทบาทของนางมัทนาภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจของผู้ชายต่อผู้หญิงของตัวละครผู้ชาย คือ สุเทษณ์ และท้าวชัยเสนที่กระทำต่อนางมัทนา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ โดยยังส่งผลให้ผู้หญิงตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชายอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังเป็นการจำกัดพื้นที่และเสรีภาพของผู้หญิงในการแสดงความรู้สึกของ

ตนเองออกมาด้วย แต่ทว่าสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในลักษณะเช่นนี้กลับเป็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ดีที่สังคมชายเป็นใหญ่ในขณะนั้นคาดหวังและกำหนดไว้

2) **นางจันทิ** สถานภาพและบทบาทของนางจันทิภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องมัทนะพานั้นแสดงให้เห็นจากบทบาทของการเป็นภรรยาของกษัตริย์ ซึ่งในเรื่องนี้นางจันทิอยู่ในฐานะชายาของท้าวชัยเสน ความเป็นกษัตริย์ของท้าวชัยเสนจึงมีอำนาจมากกว่าทั้งในเรื่องของความสามารถปกครองผู้อื่น รวมไปถึงเรื่องการเมืองการมีชายาหลายองค์ด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่ท้าวชัยเสนไปมีนางมัทนาเป็นชายาอีกองค์ โดยไม่ตรัสบอกให้นางจันทิรู้ แต่เมื่อนางมารู้ภายหลัง นางก็ต้องจำยอมให้ท้าวชัยเสนกระทำเช่นนั้นอย่างขัดมิได้ เพราะนางก็ไม่มีอำนาจใดที่จะต่อรองได้เลย ดังความว่า

พระองค์ทรงฤทธิ์	จะผิดอย่างไร	พระองค์เป็นใหญ่	เหนือผู้เหนือคน
ถึงจะรับนาง	ใด ๆ จากกลาง	อริญไพโรสณฑ์	
มายกมาย่อง	ก็ต้องจำทน	เพราะข้าเป็นคน	อาภัพอัปรีดิ์

(King Rama VI, 1983 : 324)

จากการศึกษาวรรณคดีเรื่องมัทนะพานา สะท้อนให้เห็นว่า การกำหนดพื้นที่การดำเนินชีวิตของผู้หญิงทำให้ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกลายเป็นผู้ถูกกระทำและตกอยู่ในอำนาจของผู้ชายจนไม่สามารถปฏิเสธหรือเรียกร้องได้ตามความต้องการ ดังเช่นที่ตัวละครหญิงถูกกดขี่จากตัวละครชาย ซึ่งบางครั้งตัวละครหญิงในเรื่องพยายามที่จะมีพื้นที่ของตนเองอย่างเท่าเทียมกับตัวละครชาย เช่น การที่นางมัทนายึดมั่นในคำสัตย์ของตนเองยอมเป็นดอกกุหลาบชั่วชีวิต เพื่อไม่ให้ตนเองต้องทุกข์ทนอยู่กับชายที่ไม่ได้รัก แต่สุดท้ายแล้ว สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงนั้นก็ต้องอยู่ภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ สิ่งเหล่านี้ เน้นย้ำให้เห็นว่าสังคมยังคงมีความไม่เท่าเทียมกันทางเพศและความขัดแย้งทางความคิดระหว่างผู้ชายและผู้หญิงตลอดมา

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง มัทนะพานา: สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงที่ดีในมุมมองสตรีนิยมเชิงนิเวศมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงที่ดี การเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติ และมโนทัศน์สตรีนิยมเชิงนิเวศกับภาวะชายเป็นใหญ่ โดยใช้แนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศเป็นแนวทางในการศึกษาสถานภาพและบทบาทผู้หญิงที่ปรากฏในเรื่องมัทนะพานาแสดงออกผ่านตัวละครหญิงสองตัว คือ นางมัทนา และนางจันทิ ที่ต้องอยู่ภายใต้สถานภาพและบทบาทของการเป็นลูกที่ดีที่นางมัทนามีต่อพระบิดาและกัลยาณมิตรที่ซุบเสียนางมัทนาเสมือนลูกสาว ในขณะที่นางถูกسابให้เป็นดอกกุหลาบ และการเป็นภรรยาที่ดีตามความเชื่อและวัฒนธรรมในสังคมไทยที่นางมัทนาและนางจันทิมิต่อท้าวชัยเสน ในส่วนของการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติพบว่า มีการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติ 4 ลักษณะ คือ การเชื่อมโยงผู้หญิงกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์โดยการกล่าวถึง อดีตชาติของนางมัทนาซึ่งเป็นที่มาของคำสาป ต่อมาคือ การเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติในทางมโนทัศน์ชี้ให้เห็นแนวคิดของชายเป็นใหญ่ และความแตกต่างทางเพศ ซึ่งนำมาสู่เหตุการณ์ที่นางมัทนาต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของตัวละครชาย ต่อมาคือ การเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติโดยหลักฐานเชิงประจักษ์ได้แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจของตัวละครชายที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของนางมัทนา โดยการฝืนลักษณะทางธรรมชาติและควบคุมนางมัทนาให้เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ทำให้นางไม่สามารถดำเนินชีวิตเยี่ยงผู้หญิงทั่วไปได้ และการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติโดยใช้ดอกกุหลาบเป็นสัญลักษณ์ทางธรรมชาติแทนผู้หญิง แสดงให้เห็น

การลดทอนคุณค่าของผู้หญิงและธรรมชาติที่ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย และในประเด็นมโนทัศน์สตรีนิยมเชิงนิเวศกับภาวะชายเป็นใหญ่ พบว่า แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินเรื่องราวที่มีตัวละครชายเป็นใหญ่ทั้งในฐานะเทพและมนุษย์เพศชาย ที่ต้องการครอบครองและควบคุมนางมีทนาผู้หญิงที่ตกอยู่ในฐานะเทพและมนุษย์ที่ไม่อาจจะดำเนินชีวิตตามความต้องการของตนเองได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับความเป็นไปของธรรมชาติที่มักจะถูกมนุษย์จัดการดูแลควบคุมให้เป็นไปตามความต้องการ

Reference

- Chahongram, P. and et al. (2013). Repetition of Patriarchal ideology in Compulsory education text book of Ministry of education. *Sriwanalai Wijai*, 3(5), 1-12. (In Thai)
- Charoensin-o-larn, C. (2001). *Discourse of development*. Bangkok: Wiphasa. (In Thai)
- King Rama VI. (1983). *Madanabadha*. Bangkok: Board of Directors of the King Rama VI Foundation. (In Thai)
- _____. (2009). *Madanabadha*. Bangkok: Wisdom. (In Thai)
- Purinsisit, V. (2009). *Gender: Sexuality. Midnight University*. Retrieved 2020, January 3, from <http://61.47.2.69/~midnight/midnightuniv/newpage91.htm>. (In Thai)
- Ritsrithon, O. (2016). Ueang-San-Peng: Myth and meaning of ecology in Rue-du-dao. *Academic seminar documents*. Retrieved 2020, January 3, from <http://www.thaicritic.com/?p=3631> (In Thai)
- Soommart, S. (2013). *Women and nature in Thaaithao Sutjaritgoon's Novels: Ecofeminist approach*. (Master of Arts). Khonkaen University, Graduate School, Program in Thai Language. (In Thai)
- Sangkhaphanthanon, T. (2013). *Phuhying-ying-reu*. Phatumthanee: NaKon. (In Thai)
- _____. (2016). *Contemporary Literary Theory*. Phatumthanee: NaKon. (In Thai)

ผู้เขียน

จตุพร เจริญพรธรรมมา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ที่อยู่ 1 หมู่ 4 ตำบลท่าจี่ว อำเภอมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
e-mail: jajah01@hotmail.com

ชญาดา ชุชัยสิงหะกุล

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ที่อยู่ 1 หมู่ 4 ตำบลท่าจี่ว อำเภอมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
e-mail: ch_yada@outlook.co.th

จุไรรัตน์ รัตติโชติ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ที่อยู่ 1 หมู่ 4 ตำบลท่าจี่ว อำเภอมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
e-mail: mooaun_2008@hotmail.com